

Oulun Virpiniemen Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutoksen luontovaikutusarviointi v. 2022 – luontotyytit ja niille leimallinen kasvillisuus

Raportti Plaana Oy:lle 08.09.2022 [päivitetty 07.11.2022]

Sisällys

1 JOHDANTO.....	3
2 TARKASTELUALUEEN LUONTOTYYPIT.....	4
2.1 Asemakaavan muutosalueet ja niiden lähiympäristö	4
2.2. Virpiniemen muu suunnittelualue.....	5
3 UPOSSARPIO (<i>Alisma wahlenbergii</i>) JA ALUEEN MUUT HUOMIONARVOISET KASVIT.....	7
4 SUUNNITTELUALUEESEEN JA SEN LUONTOARVOIHIN KOHDISTUVAT LUONNONSUOJELUPÄÄTÖKSET	8
5 MERINIEMEN JA KELLONLAHDEN ASEMAKAAVAMUUTOKSEN LUONTOVAIKUTUKSET.....	8
5.1 Suorat ja välilliset vaikutukset	8
5.2 Yhteisvaikutukset.....	11
6 LÄHTEET.....	11

Raportointi: Panu Välimäki, Netta Keret, Anna Liisa Ruotsalainen & Albus Luontopalvelut Oy

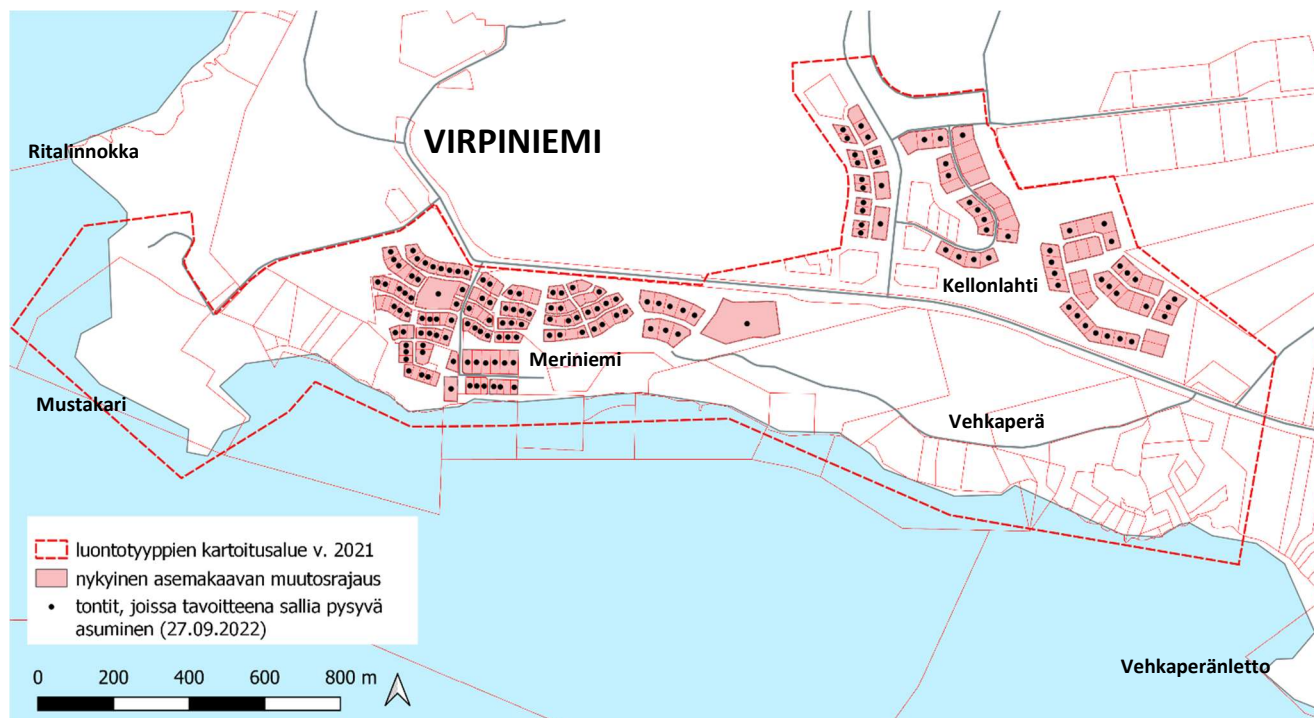
Karttapohjat: Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelu
(<http://www.maanmittauslaitos.fi/asio-verkossa/avoimien-aineistojen-tiedostopalvelu>)

Kannen kuva: tyrni (*Hippophaë rhamnoides*) esiintyy runsaana Meriniemi–Kellonlahti -asemakaava-alueeseen rajautuvan Mustakarin rantavyöhykkeessä (©K. Vuokare & Albus Luontopalvelut Oy)

1 JOHDANTO

Plaana Oy valmistele Oulun kaupungin alueelle sijoittuvan Virpiniemen Kellonlahden ja Meriniemen alueiden asemakaavan muutosten (**kuva 1**) ympäristövaikutusarviointia Oulun kaupungin kaavoitusyksikön tarpeisiin. Suunnittelualue on jo nykyisin kattavasti kunnallistekniikan piirissä ja yksittäisiä pientalotontteja lukuun ottamatta rakennettuja. Kaavamuutoksella on tarkoitus sallia pysyvä asuminen Kellonlahden alueella 53 tontilla (alueella yhteensä 77 tonttia) ja Meriniemen alueella 107 tontilla (alueella yhteensä 130 tonttia). Virpiniemen alueella ei ole vireillä tässä tarkasteltavan kaavamuutosalueen ohella muita kaavahankkeita (<https://kartta.ouka.fi/>). Kaavamuutosalueen lähiympäristöön tai mahdolliselle vaikutusalueelle ei sijoitu Meriniemen hiekkarannan yksityistä luonnonsuojelu- aluetta (LTA241067) lukuun ottamatta (ks. **kuva 2**) muita luonnonsuojelu- tai Natura-alueita (<https://syke.maps.arcgis.com/>; <https://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/latauspalvelu.html>) eikä suunnittelu- alueen mantereen puoleisella osalla ole vesilain (27.5.2011/587) perusteella huomioitavia vesialueita.

Albus Luontopalvelut Oy toteutti vuonna 2021 ko. asemakaavan muutoksen arvioidun vaikutusalueen luontotyyppikartoituksen (ks. **kuva 1**). Uhanalaisten luontotyyppien [ks. Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018] käsite on vakiintunut maankäytön suunnittelun luontoselvityksiin ja vaikutusten arviointeihin, mutta uhanalaisilla luontotyypeillä ei ole erillistä asemaa luonnonsuojelulain- säädännössä. Maankäyttöä suunniteltaessa uhanalaisten luontotyyppikuvioiden säilyminen on luonnonsuojeluasetuksen mukaisten vähintään silmälläpidettävien lajien tapaan suositeltavaa varmistaa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Luontotyypeistä huomioitiin niiden uhanalaisaseman ohella erikseen

Kuva 1. Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosalueen sijoittuminen Virpiniemeen .

luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096) ja vesilain (27.5.2011/587) mukaiset luontotyypit sekä metsälain (12.12.1996/1093) perusteella arvokkaiksi arvioidut luontotyyppikuviot. Luontotyyppikuvioiden ohella erityistä huomiota kiinnitettiin alueen rantavyöhykkeessä aiemmin tavattuun kansallisessa luonnonsuojeluasetuksessa (LSA 14.2.1997/160, 17.6.2021/521) uhanalaiseksi (VU, vaarantunut) ja rauhoitetuksi sekä laajemmin EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) liitteissä IV(b) ja II mainittuun upossarpioon (*Alisma wahlenbergii*) sekä yleisemmin muuhun kaavoituksessa vastaavilla perusteilla huomionarvoiseen kasvilajistoon (Albus Luontopalvelut Oy 2021). Luontodirektiivin II-liitteessä upossarpio on korostettu ensisijaisesti suojeltavaksi lajiksi, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita (Natura 2000 -verkosto). Luontodirektiivin liite IV(b) käsittää kasvilajit, joiden kasvu- ja lisääntymispaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä (tai edellyttää poikkeuslupaa). Kansallisessa lainsäädännössä luontodirektiivissä mainittujen lajien suojelu on toimeenpantu luonnonsuojelulailla (LSL 20.12.1996/1096; 49 §).

Albus Luontopalvelut Oy toteutti Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavamuutoksen toteuttamisen tueksi v. 2021 inventoitujen luontotyyppikuvioiden kaavamuutos suunnitelman luontovaikutusarvioinnit Plaana Oy:n toimeksiannosta v. 2022. Ensisijaisesti luontotyyppikuvioihin kohdistuvien luontovaikutusten arvioinnin toimittivat Netta Keret (FM, eläinekologia, v. 2013), Anna Liisa Ruotsalainen (FT, Dos. kasviekologia, v. 2003) ja Panu Välimäki (FT, eläinekologia, v. 2007), joista jälkimmäinen vastasi työn raportointivaihteesta yhteistyössä muiden arviointiin osallistuneiden henkilöiden kanssa.

2 TARKASTELUALUEEN LUONTOTYYPIT

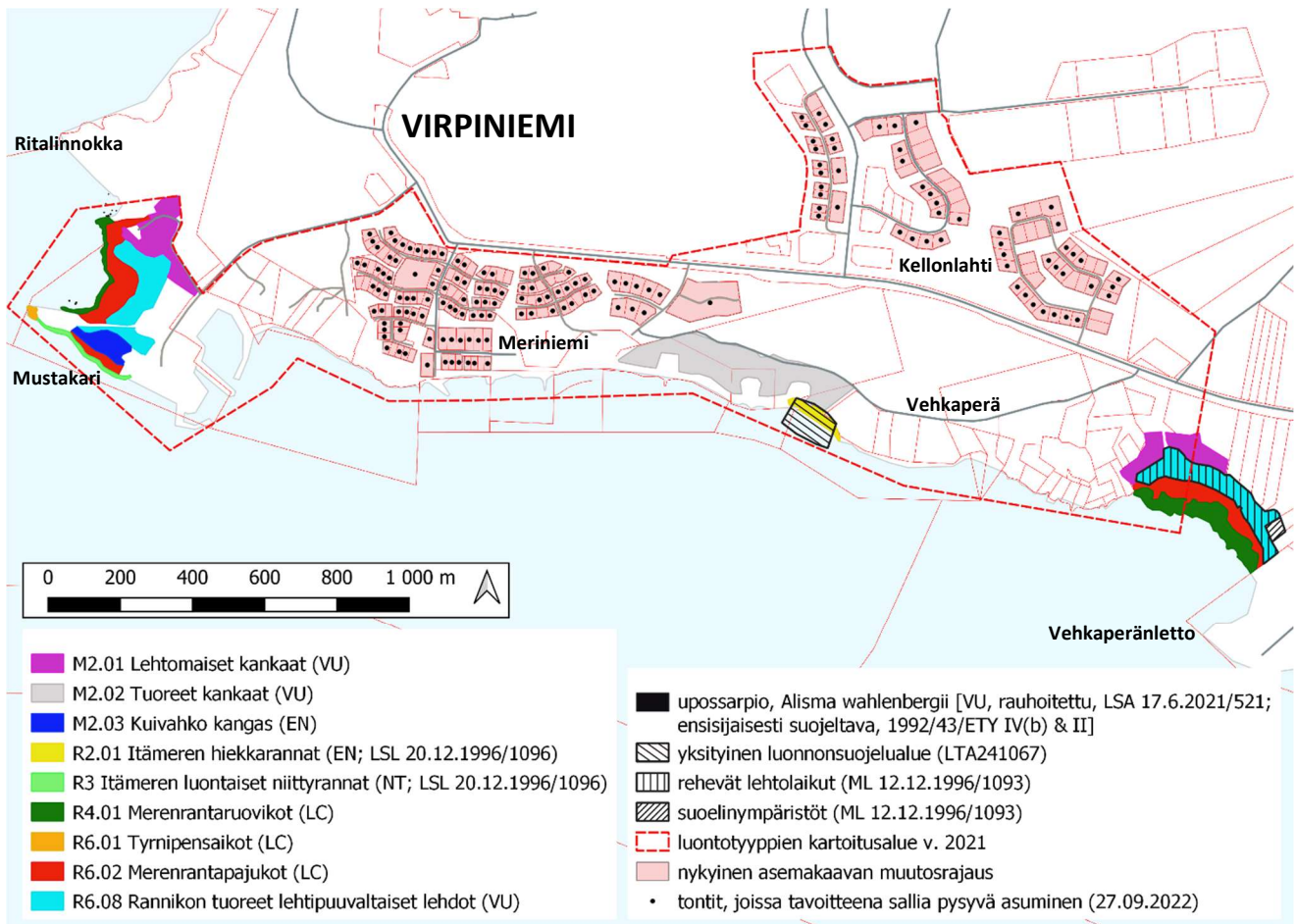
2.1 Asemakaavan muutosalueet ja niiden lähiympäristö

Vuoden 2021 maastoinventointien perusteella suunnitellut asemakaavan muutosalueet (**kuva 1**) ja niiden lähiympäristöt ovat alkuperäisen tarkastelualueen rantavyöhykettä lukuun ottamatta kauttaaltaan *Kangasmetsiin* (M02) sijoittuvaa *Nuorta kuivahkoa kangasmetsää* [variksenmarja-puolukkatyyppi (EVT)] [M02.03.01; luontotyyppi- ja uhanalaisluokat Kontula & Raunion (toim.) 2018 mukaiset]. Luontotyyppikuvauksen [ks. Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018] mukaisesti kaavamuutosalueiden ja niiden lähiympäristön valtapuuston muodostavat nuoret metsämänni (*Pinus sylvestris*) ja paikoin männikön seassa kasvavat lehtipuut, kuten koivut (*Betula* spp.). Varvuista yleisin ja peittävyydeltään runsain on puolukka (*Vaccinium vitis-idaea*), minkä ohella varpukasvillisuudessa vaihtelevalla runsaudella esiintyvät variksenmarja (*Empetrum nigrum*) ja paikoin kanerva (*Calluna vulgaris*). Ruohovartisista kasveista leimallisena esiintyy metsälauha (*Avenella flexuosa*). Meriniemen ja Kellonlahden kaavamuutosalueella ei luontotyyppi-inventointikäyntien yhteydessä havaittu esiintyvän suunnitelman toteuttamisen näkökulmasta merkityksellisiä kasvilajeja.

Tarkasteltavaan asemakaavan muutossuunnitelmaan sisällytetyt tontit ja niiden ympärysmetsät eivät vastaa hyvälaatuisten kuivahkojen kangasmetsien ekologisia laatumuuttuja-arvoja eivätkä ne siten sellaisenaan edusta suojeluarvoltaan merkityksellisiä metsiä. Yleisesti tärkeimmät nuorten kuivahkojen kangasmetsien ekologista laatua ja suojeluarvoa kuvaavat muuttujat koskevat puuston rakennetta. Hyvälaatuisissa kuivahkoissa kangasmetsissä uusi puusukupolvi on syntynyt luontaisen häiriön seurauksena, mutta myös aikaisempien puusukupolvien puita (mäntyjä) on jäljellä vaihtelevia määriä. Nuori puusto on mänty- tai lehtipuuvältaista ja tilajakaumaltaan vaihtelevaa, minkä lisäksi monipuolisen (hyönteis- ja sieni-)lajiston kehittymiselle olennaisten kuolleiden tai vaurioituneiden puiden määrä on kymmeniä kuutiometrejä hehtaarilla. Luonnontilaisen metsän vesitalous on luontainen (ei ojituksia), ja kivennäismaata on paljastunut kenttäkerrosta pirstovien tuulenkaatojen tai satunnaisluonteisten kulojen seurauksena. Suunnittelualueen kuivaa kangasmetsää edustavat kuviot ovat kehittyneet ihmistoiminnan aiheuttaman lyhytaikaisen ja voimakkaan häiriön (avo-/harvennushakkuut) jälkeen eivätkä kehitysasteeltaan lievästi vaihtelevat pienialaiset erilliskuviot sisällä juuri yhtään iältään vaihtelevaa puustoa tai lahoppuita. Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosalueeseen sisällytetyt tontit ovat pääsääntöisesti rakennettuja ja luonnonominaisuuksiltaan voimakkaasti muuttuneita. Vastaavasti myös rakennettujen tonttien lähipiirit sekä kaavamuuutosalueen ulkopuolelle rajautuvat pienialaiset metsiköt ovat ihmistoiminnan muuttamia. Metsäkuvioilla on käyttöasteeltaan vaihtelevia polkuja / kulku-uria, minkä lisäksi metsät ovat nuorimpia ja tiheimpiä taimikoita lukuun ottamatta harvennushakattuja ja pensaskerrokseltaan siistittyjä puistometsiköitä. Lahoppuuston puuttumisen ja puuston tasaikäisyyden perusteella kaavamuuutosalueen sisäpuolisia metsiköitä, ja niihin yhteydessä olevia varsinaisen suunnittelualueen ulkopuolisia kuivahkon kangasmetsän kuvioita ei voi sisällyttää myöskään EU:n luontodirektiivin luontotyyppiin luonnonmetsät (9010) (ks. Airaksinen & Karttunen 2001, Metsähallitus & Suomen Ympäristökeskus 2020).

2.2. Virpiniemen muu suunnittelualue

Alkuperäisen tarkastelualueen luonnontilaisia tai niiden kaltaisia luontotyyppikuvioita esiintyy pääasiassa maankohoamisen tuottaman suknessiogradientin varhaisvaiheissa lähellä Mustakarin pohjoispuolisen Ritalinnokan ja Vehkaperänletton välistä rantaviivaa (**kuva 2**). Rantaluontotyyppiä edustavat *Itämeren hiekkarannat* (R2.01, EN), *Itämeren luontaiset niittyraunnot* (R3) [*Itämeren kivikkoiset niittyraunnot* (R3.01, NT)], *Merenrantaruovikot* (R4.01, LC) sekä vaihtelevat *Merenrantapensaikot* [*Tyrnipensaikot* (R6.01, LC); *Merenrantapajukot*, (R6.03, LC)]. Edellä mainituista luontotyyppikuvioista Vehkaperän ranta-alueella sijaitseva tyyppiin *Itämeren hiekkarannat* sisältyvä Meriniemen hiekkaranta on nyky muodossaan jokseenkin luonnontilainen. Muiden edellä itsenäisenä mainittujen luontotyyppien ohella suunnittelualueen itä- (Vehkaperänletto) ja länsipäätyjen

Kuva 2. Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosalue ja kaavasunnitelmien vaikutusalueen ulkopuolelle rajattaviksi esitetyt luonnonmonimuotoisuuden säilyttämisen näkökulmasta olennaiset kohteet (Albus Luontopalvelut Oy 2021).

(Mustakari-Ritalinnokka) maannousemasuknessiosarjoihin liittyvät mantereen puoleisina luontotyyppikuvioina *Rannikon tuoreet lehtipuuvallaiset lehdot* (R6.08, VU) ja *Lehtomaiset kankaat* (M2.01, VU). Maannousemasuknessiosarjojen alueilla esiintyy korkeaan luonnontilaisuusasteeseen viittaavasti kohtalaisesti lahpuuta, eikä ko. luontotyyppiyhdistelmiä ole juurikaan ihmistoiminnalla ainakaan pysyvästi muutettu (Ritalinnokan ja Mustakarin välinen alue saattaa aikaisemmin olla ollut rantalaitumena).

Rantaympäristöistä erillisenä huomionarvoisena kohteena näyttäytyy vain alkuperäisen tarkastelualueen rannanpuoleisen osan keskivaiheilla Meriniemen alueella sijaitseva yhtenäisehkö tuore kangas-metsä [*Tuoreet kankaat* (M2.02, VU) / *Varttuneet havupuuvallaiset tuoreet kankaat* (M2.02.02, NT)] (kuva 2). Kuvion puusto on verraten nuorta ja tasaikäistä, mutta kuviolle on syntynyt lahpuuta ja iäkkäämmille metsille ominaista epifyyttikasvillisuutta eikä se alueen metsien valtaosan tapaan ole talousmetsää, vaan vaikuttaa noudattavan luontaista dynamiikkaa.

3 UPOSSARPIO (*Alisma wahlenbergii*) JA ALUEEN MUUT HUOMIONARVOISET KASVIT

Vuonna 2021 toteutetun valtakunnallisesti vaarantuneeseen ja rauhoitettuun (LSA 14.2.1997/160, 17.6.2021/521) sekä EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) liitteissä IV(b) ja II mainittuun ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin lukeutuvaan upossarpioon kohdistuneissa kartoitustoimissa laji havaittiin kahtena pirstaleisena ja niukkana kasvustona alueen länsilaidan Mustakarin ja Ritalinnokan välisellä lahdella (**kuva 2**). Paikallisella tasolla upossarpion elinvoimaisuuden näkökulmasta merkityksellisempi esiintymä sijoittuu Ritalinnokan pohjoispuolisen lahden pohjukkaan tässä tarkasteltavan kaavam muutoksen vaikutusalueen ulkopuolelle. Aikaisemmista upossarpion esiintymispaikoista tarkastelun alueen itäpäätyyn sijoittuvan Vehkaperänleton (ks. <https://laji.fi>) vesialueen pohja oli voimakkaan aalto- ja jääeroosion seurauksena lähes paljasta eikä lajia havaittu. Yleispiirteenä Virpiniemen alueen vedenalaiset elinympäristöt eivät vaikuta upossarpion elinympäristövaatimusten näkökulmasta laadukkailta. Alueen merenpohja on laajalti aalto-, virtaus- ja/tai jääeroosiovaikutteista paljasta hiekkaa, ja upossarpiolle ominaista suojaista sedimentoitumassa olevaa silttipohjaa tai siltin ja hiekan sekaista pohjaa on vain niukasti ja hajanaisesti lähinnä kesäasuntojen edustojen keinotekoisien kivirakenteisten aallonmurtajien laiteilla.

Upossarpion lisäksi Vehkaperänleton alueelta on aiemmin ilmoitettu valtakunnallisesti silmälläpidettävä (NT) ja rauhoitettu (LSA 14.2.1997/160, 17.6.2021/521) sekä EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) liitteessä II mainittu ensisijaisesti niittyrannoilla esiintyvä ruijannuokkuesikko (*Primula nutans* ssp. *finmarchica*) sekä merenrantaniityillä esiintyvä valtakunnallisesti silmälläpidettävä perämerensilmäruoho (*Euphrasia bottnica*). Lajeja ei luontotyyppi- ja upossarpiokartoitusten yhteydessä havaittu, ja etenkin edeltävä laji on todennäköisimmin ranta-alueen ruovikoitumisen seurauksena hävinnyt. Ruijannuokkuesikko ja perämerensilmäruoho tunnetaan aikaisemmilta vuosilta myös alkuperäisen tarkastelun alueen länsilaidan upossarpiota edelleen kasvavan Mustakarin ja Ritalinnokan välisen lahden rantaniityltä, mutta tälläkin paikalla ruijannuokkuesikkoesiintymä tulkittiin elinympäristössä tapahtuneiden muutosten (rantalaidunnuksen päättyminen) seurauksena tilapäiseksi jo 1990-luvun alkuvuosina (<https://laji.fi>) eikä lajia havaittu v. 2021 maastokäynneillä. Ritalinnokan pohjoispuolelta aiemmin raportoiduista huomionarvoisista kasvilajeista silmälläpidettävä otavita (*Potamogeton friesei*) havaittiin vuoden 2021 maastokäynneillä Mustakarin ja Ritalinnokan välisen lahden pohjukan erillisessä pienialaisessa lampareessa. Tarkastelun alueelta aiemmin ilmoitetuista huomionarvoisista kasvilajeista silmälläpidettävä ahonoidanlukko (*Sceptridium multifidum*) esiintyy edellä mainituista lajeista poiketen kuivilla kasvupaikoilla. Laji tunnetaan tarkastelun alueen itäpuoliskolta Vehkaperän alueella sijaitsevalta asuttuun pihapiiriin sijoittuvalta pienialaiselta ketomaiselta laikulta (<https://laji.fi>).

4 SUUNNITTELUALUEESEEN JA SEN LUONTOARVOIHIN KOHDISTUVAT LUONNONSUOJELUPÄÄTÖKSET

Vehkaperän ranta-alueella sijaitseva Meriniemen vähintään luonnontilaisen kaltainen hiekkarantakuvio sisältyy erittäin uhanalaiseen (EN) luontotyyppiin *Itämeren hiekkarannat* (R2.01), jotka luonnontilaisena lukeutuvat luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096) mukaisiin arvokkaisiin luontotyyppisiin (**kuva 2**). Lisäksi kyseinen luontotyyppikuvio on kokonaisuudessaan yksityisenä luontotyyppi-perusteisena luonnonsuojelualueena (Meriniemen hiekkaranta, LTA241067). Edellä mainitun luontotyyppikuvion tapaan tarkastelualueen länsipäädyssä sijaitseva Mustakarin lounaisrannan *Itämeren luontaisiin rantaniittyihin* (R3) lukeutuva kuvio sisältyy luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096) mukaisiin luontotyyppisiin (**kuva 2**).

Tarkastelualueen itä- (Vehkaperänletto) ja länsiosan (Mustakari–Ritalinnokka) rantavyöhykkeille sijoittuvat erilliset kuviot, jotka lukeutuvat vaarantuneeseen (VU) luontotyyppiluokkaan *Rannikon tuoreet lehtipuuvaltaiset lehdot* (R6.08) (**kuva 2**). Näistä Vehkaperänleton lehtokuvio sisältyy uhanalaisaseman ohella metsälain (12.12.1996/1093) 10 §:n arvokkaiksi elinympäristöiksi rajattuihin lehtolaikkuihin. [Vehkaperänleton lehtokuvion itälaidassa Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan luontotyyppisiin kohdistuneen luontovaikutusten vuoden 2021 tarkastelualueen ulkopuolella on lisäksi metsälain (12.12.1996/1093) perusteella vastaavalla tavalla rajattu pienialainen suokuvio] (**kuva 2**).

Tarkastelualueen länsipään Mustakarin ja Ritalinnokan välisessä lahdessa esiintyy Suomessa vaarantuneeksi (VU) luokiteltu ja rauhoitettu upossarpio (LSA 14.2.1997/160, 17.6.2021/521) (**kuva 2**), jonka kasvustojen ja kasvupaikkojen turvaamisvelvoite perustuu myös EU:n luontodirektiiviin [1992/43/ETY, liite II & IV(b)], erityisesti luontodirektiivin liitteen II ensisijaisesti suojeltavana lajina.

5 MERINIEMEN JA KELLONLAHDEN ASEMAKAAVAMUUTOKSEN LUONTOVAIKUTUKSET

5.1 Suorat ja välilliset vaikutukset

Meriniemen ja Kellonlahden suunnitellun asemakaavamuutoksen suorat vaikutukset kohdistuvat kaavan konkreettisiin muutosalueisiin. Kaavamuutosalueella tai kaavamuutosalueen välittömässä lähiympäristössä ei esiinny luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096), metsälain (12.12.1996/1093) ja vesilain (27.5.2011/587) tai EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) tarkoittamia erityistä huomiota edellyttäviä luontotyyppikuvioita. Mahdolliset suorat vaikutukset kohdistuvat kaavamuutosalueeseen kiinteästi rajautuviin metsäkuvioihin, jotka ovat selvästi ihmisvaikutteisia eikä niiden rinnastaminen luonnontilaisena erittäin uhanalaiseksi (EN) luokiteltuun luontotyyppiin *Nuoret kuivahkot kankaat* (M02.03.01) ole perusteltua [ks. Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018]. Kaavamuutosalueella ihmisvaikutus näkyy puuston tasaikäisyytenä ja lahoppuustoon puuttumisena sekä runsaana erilaisten kulku-urien määränä ja säännöllisten metsänhoitotoimien ylläpitämänä pensaskerroksen avoimuutena

ja pienialaisemmilla erityisesti kaavamuutosalueen länsilaidan paikoin varttuneempaa puustoa kasvavilla osilla myös puuston latvuserroksen yleisenä avoimuutena. Edellä esitetyillä perusteilla Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutoksen toteuttamisen suorat vaikutukset alueen luontotyyppiperusteisiin luontoarvoihin ovat merkityksettömiä.

Meriniemen ja Kellonlahden tarkasteltava kaavamuutosalue on pitkälti jo rakennettu ja vähintään kesäaikaan tilapäisesti asuttu, minkä perusteella kaavamuutoksen välilliset vaikutusmekanismit tai välillisten vaikutusten voimakkuus eivät merkittäväällä tavalla muutu suunnitellun kaavamuutoksen seurauksena. Virpiniemen suunnittelualueen luontotyyppi-arvoiltaan merkittävimmät osa-alueet sijoittuvat suunnittelualueen länsi- (Mustakari–Ritalinnokka) ja itälaidan (Vehkaperänletto) sekä pieneltä osin keskiosan rantavyöhykkeeseen (Meriniemen rantahietikko) ja sen yläpuoliseen luonnontilaisenkaltaiseen kuusivaltaiseen kangasmetsäkuviioon. Rantavyöhykkeen luontotyyppikuvioiden kosteusolosuhteet ovat seurausta meriveden luontaisesta korkeusvaihtelusta ja muista rantaviivan luontaista dynamiikkaa ylläpitävistä tapahtumista, mitkä eivät muutu Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan sisältämien muutosten toteuttamisen seurauksena. Vehkaperän ranta-alueella sijaitseva Meriniemen vähintään luonnontilaisen kaltainen hiekkarantakuviio sisältyy erittäin uhanalaiseen (EN) luontotyyppiin *Itämeren hiekkarannat* (R2.01), jotka luonnontilaisena lukeutuvat luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096) mukaisiin arvokkaisiin luontotyyppisiin. Lisäksi kyseinen luontotyyppikuviio on rajattu yksityisenä luonnonsuojelualueena (Meriniemen hiekkaranta, LTA241067). Edellä mainitun luontotyyppikuvion tapaan tarkastelualueen länsipäädyssä sijaitseva Mustakarin lounaisrannan *Itämeren luontaisiin rantaniittyihin* (R3) lukeutuva kuviio sisältyy luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096) mukaisiin luontotyyppisiin. Tarkastelualueen itä- (Vehkaperänletto) ja länsiosan (Mustakari–Ritalinnokka) rantavyöhykkeille sijoittuvat erilliset kuviot, jotka lukeutuvat vaarantuneeseen (VU) luontotyyppiluokkaan *Rannikon tuoreet lehtipuuvaltaiset lehdot* (R6.08). Näistä Vehkaperänleton lehtokuviio sisältyy lisäksi metsälain (12.12.1996/1093) 10 §:n mukaisesti arvokkaiksi elinympäristöiksi rajattuihin lehtolaikkuihin. Huomionarvoisten luontotyyppikuvioiden ohella Mustakarin ja Ritalinnokan välisessä lahdessa esiintyy Suomessa vaarantuneeksi (VU) luokiteltu ja rauhoitettu upossarpio (LSA 14.2.1997/160, 17.6.2021/521), jonka kasvustojen ja kasvupaikkojen turvaamisvelvoite perustuu kansallisen rauhoituspäätöksen ohella myös EU:n luontodirektiiviin [1992/43/ETY, liite II & IV(b)], erityisesti luontodirektiivin liitteen II ensisijaisesti suojeltavana lajina.

Vehkaperänleton ja Meriniemen alueen huomionarvoiset luontotyyppikuviot sijaitsevat noin 400 metrin etäisyydellä ja suunnittelualueen länsilaidan Mustakarin ja Ritalinnokan väliset luontotyyppikuviot sekä upossarpiokasvustot noin 2000 metrin etäisyydellä Kellonlahden ja Meriniemen idänpuoleisesta

Virpiniementien pohjoispuolelle sijoittuvasta kaavamuutosalueesta. Kyseinen kaavamuutos ei aiheuta kasvavaa pöly- tai vesistö päästökuormaa, minkä perusteella näihin perustuvat välilliset vaikutukset näyttäytyvät merkityksettöminä. Kaavamuutosalueen mahdollisesti lisääntyvän asukasmäärän tai pysyvän asumisen vakiintumisen aiheuttama keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä lisääntyvä ulkoilualueiden (kuluminen) tuskin kohdistuu Vehkaperänlahden tai etäämmällä sijaitsevan Mustakarin ja Ritalinnokan ranta-alueiden kasvillisuudeltaan sulkeutuneisiin ja vaikeakulkuisiin, luontoarvoiltaan merkittävimpiin osiin. Meriniemen rantahietikon asema yksityisenä luonnonsuojelualueena ja rantavyöhykkeen yläpuolisen luonnontilaisen kaltaisen kangasmetsäkuvion nykytasoinen kiinteistö-rajaja noudattava aitaaminen sellaisenaan rajoittaa mahdollisesti lisääntyvän ulkoilualuetarpeen haitallisia luontovaikutuksia alueiden nykytilan säilymiseksi.

Vehkaperänleto huomionarvoiset luontotyyppikuviot sijaitsevat noin 1 300 metrin, Meriniemen rantahietikko noin 400 metrin, Meriniemen luonnontilaisen kaltainen kangasmetsäkuvio noin 100 metrin ja suunnittelualueen länsilaidan Mustakarin ja Ritalinnokan väliset luontotyyppikuviot sekä upossarpiokasvustot noin 700 metrin etäisyydellä Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosalueen Virpiniementien eteläpuolelle sijoittuvasta länsipäästä. Kyseinen kaavamuutos ei aiheuta kasvavaa pöly- tai vesistö päästökuormaa, minkä perusteella näihin perustuvat em. luontoarvoihin kohdistuvat välilliset haitalliset vaikutukset näyttäytyvät merkityksettöminä. Mahdollisesti lisääntyvän asukasmäärän tai pysyvän asumisen vakiintumisen aiheuttama keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä lisääntyvä ulkoilualueiden käyttöpaine (kuluminen) tuskin kohdistuu Mustakarin ja Ritalinnokan tai etäämmällä sijaitsevan Vehkaperänlahden ranta-alueiden kasvillisuudeltaan sulkeutuneisiin ja vaikeakulkuisiin, luontoarvoiltaan merkittävimpiin osiin. Meriniemen rantahietikon asema yksityisenä luonnonsuojelualueena ja rantavyöhykkeen yläpuolisen luonnontilaisen kaltaisen kangasmetsäkuvion nykytasoinen kiinteistö-rajaja noudattava aitaaminen sellaisenaan rajoittaa mahdollisesti lisääntyvän ulkoilualuetarpeen haitallisia luontovaikutuksia alueiden nykytilan säilymiseksi.

Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosalueiden toteuttaminen ja siitä seuraava pysyvän asutuksen vakiintuminen ja asukasmäärän mahdollinen lisääntyminen lisää ulkoilualueiden tarvetta ja käyttöpainetta. Ulkoilualueiden lisääntyvä käyttöpaine kohdistuu oletettavasti eritoten Meriniemen alueella sijaitsevalle nykyisin yleisenä uimarantana olevalle rantahietikkokuviolle. Meriniemen yleinen uimaranta ei sellaisenaan vastaa erittäin uhanalaisia (EN) ja luonnonsuojelulakiin (20.12.1996/1096) perustuvia suojelutoimia edellyttäviä luonnontilaisia hietikkorantoja, mutta kaavasuunnittelun näkökulmasta huomionarvoisesti suunnitelman toteuttamisen aiheuttamat luontovaikutukset näyttäytyvät ensisijaisesti positiivisina. Hietikkoalue on uloimman rantavyöhykkeen avointa ja kasvillisuudeltaan niukkaa osaa lukuun ottamatta kasvamassa umpeen (kenttäkerros sammaloitunut ja jäkälöitynyt sekä

pensaskerroksen taimikko paikoin tihentynyt). Uimarannan potentiaalisesti lisääntyvä käyttö hidastaa umpeenkasvua ja pidemmällä aikavälillä lisää avoimen ja häiriöriippuvaisen rantahietikoille ominaisen kasviyhteisön elinympäristön pinta-alaa ja laatua.

5.2 Yhteisvaikutukset

Virpiniemen alueella ei ole käynnissä tai vireillä tässä tarkasteltavan kaavamuuosalueen ohella muita kaavahankkeita (<https://kartta.ouka.fi/>). Viime vuosina toteutettuja mahdollisia yhteisvaikutuksia aiheuttavia toimenpiteitä edustavat ensisijaisesti Kellon Kiviniemen pientaloasutuksen laajeneminen Virpiniemen suuntaan Letonrannan asemakaava-alueella (v. 2019–) sekä Virpiniemen leirintäalueen Mustakarin ja Ritalinnokan välisen lahden pohjoislaitaan sijoittuvan virkistysalueen (uimaranta) laajentaminen (v. 2021).

Letonrannan uusi pientaloalue on toteutettu Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosaluetta vastaavasti luontotyypiltään kuivahkoa kangasmetsää (M02.03) edustaneelle alueelle. Meriniemen ja Kellonlahden asemakaavan muutosalueiden nykytilan soveltumattomuus sisällytettäväksi edes ko. luontotyypin luonnontilan kaltaista muistuttavien kuvioiden joukkoon, rajaa sellaisenaan merkittävät asemakaava-alueiden luontotyypikuvioihin kohdistuvat yhteisvaikutukset huomointitarpeen ulkopuolelle kaavasunnittelussa.

Virpiniemen leirintäalueen Ritalinnokan uimarantaa uusittiin ja laajennettiin kesällä 2021 ja iso osa avoimeksi raivatusta alasta nurmetettiin. Uimarannan kunnostaminen kavensi Mustakarin ja Ritalinnokan välisen lahden vähintään luonnontilaisen kaltaisen sukessiogradientin muodostamien luontotyypikuvioiden pinta-alaa ja todennäköisesti lisää jatkossa edustan hiekkapohjaisen lahden pohjaan kohdistuvaa eroosiota. Ritalinnokan ja Mustakarin välisen alueen luontotyypiperusteisten luontoarvojen ja upossarpioesiintymän säilymisen tukemiseksi lahden rajaaminen pysyvästi Virpiniemessä jatkossa suunnitteluun tulevien kaavamuutosten suorien ja epäsuorien vaikutusalueiden ulkopuolelle on suositeltavaa erityisesti vaikeasti arvioitavien ja lähinnä pitkällä aikavälillä ilmenevien haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi.

6 LÄHTEET

- Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001. Natura 2000 – luontotyypipiopas (2. korjattu painos). – Ympäristöopas 46: 1–193).
- Albus Luontopalvelut Oy 2021. Huomionarvoiset luontotyypikuviot ja upossarpio (*Alisma wahlenbergii*) Oulun Kellonlahti-Meriniemen vaiheasemakaava-alueella v. 2021. Raportti (Dr. Nro. 0005:21) Plaana Oy:lle 02.09.2021 [päivitetty 10.10.2021].
- Kontula & Raunio (toim.) 2018: Suomen luontotyypien uhanalaisuus 2018: Osa 1 – tulokset ja arvioinnin perusteet & Osa 2 – luontotyypien kuvaukset, Suomen ympäristökeskus & ympäristöministeriö, Helsinki 2018
- Metsähallitus & Suomen Ympäristökeskus 2020. Natura 2000 -luontotyypien inventointiohje, ver. 8 (09.03.2020)